

Miljø- og
Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000- plejeplan

for lysåbne naturtyper og arter
på Naturstyrelsens arealer
2. planperiode 2016-2021
i Natura 2000-område nr.
N138 Bøllemosen

Titel:

Natura 2000-plejeplan for lysåbne naturtyper og arter på Naturstyrelsens arealer.
2. planperiode 2016-2021 i Natura 2000-område nr. 138 Bøllemosen

Udgiver:

Naturstyrelsen
Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl
www.nst.dk

År:

2017

Foto:

Mogens Holmen

Kort:

Naturstyrelsen, på baggrund af kortmaterialer i henhold til tilladelse G18/1997 (Kort og Matrikelstyrelsen)

ISBN nr.

978-87-7179-026-9

Må citeres med kildeangivelse.

1. Generelt

Der er 20. april 2016 offentliggjort Natura 2000-planer for 252 områder i Danmark.

Denne plejeplan følger op på Natura 2000-planen for område N138 *Bøllemosen* og vedrører Naturstyrelsens arealer på 5,86 ha.

Figur 1: Oversigtskort over Natura 2000-områdets afgrænsning

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

I denne plejeplan er arealer og indsatser opdelt på henholdsvis lysåbne naturtyper og arter knyttet til de lysåbne naturtyper. Natura 2000 plejeplaner for de skovbevoksede naturtyper, samt mere detaljerede oplysninger om indsatsen i Natura 2000-områderne findes på Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000. Bemærk, at Naturstyrelsens samlede arealforvaltning i området er omfattet af flere planbestemmelser og retningslinjer end dem, der findes i denne plan. For supplerende læsning henvises til Naturstyrelsens driftsplaner for det pågældende område, som findes på Naturstyrelsens hjemmeside vedr. driftsplanlægning.

Naturstyrelsen har udarbejdet et resumé af plejeplanen, som indgår i en kommunal Natura 2000-handleplan. Dette resumé er vedlagt som bilag 1.

Plejeplanen gælder for perioden 2016 -2021 og skal således senest være gennemført med udgangen af år 2021. Plejeplanen vil fortsat være gældende efter 2021 og efterfølgende alene blive ajourført, når der foretages ændringer i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, ændringer i Natura

2000- eller driftsplanlægningen eller ændringer i øvrige forhold, der måtte give anledning til at ajourføre plejeplanen.

Grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planen udgør grundlaget for plejeplanens prioriteringer og valg. I de tilfælde hvor der har været forudset en modstrid mellem hensynet til forskellige arter og/eller naturtyper på områdets udpegningsgrundlag, har Natura 2000-planen allerede foretaget denne prioritering.

Overvågning

Natura 2000-indsatsen bliver løbende overvåget i forhold til udpegningsgrundlag og naturværdier via NOVANA overvågningsprogram. Desuden afreporterer Danmark den nationale indsats vedrørende habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne til EU-kommissionen hvert 6. år.

I 2016-18 foretager Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning (SVANA) genkortlægning og tilstandsvurdering på alle arealer (lysåbne naturtyper og skovnaturtyper), og resultatet forventes at indgå i kommende basisanalyser for hvert enkelt Natura 2000-område i 2019.

Få adgang til MiljøGIS overvågningsdata fra basisanalysen her:

<http://miljoegis.mim.dk/cbkort?profile=natura2000planer2h2014>

2. Områdebeskrivelse

Natura 2000 området Bøllemosen består af habitaområde nr. 122 og er et 20 ha stort areal beliggende i Jægersborg Hegn. Området består af en skovsø med hængesæk og birkeskov på tørvebund. Mosen er omgivet af skrænter bevokset med blandt andet nogle nåletræsbeplantninger. I områdets vestlige del findes en mindre hængesæk, der er isoleret fra det øvrige område af nogle højt liggende skovpartier.

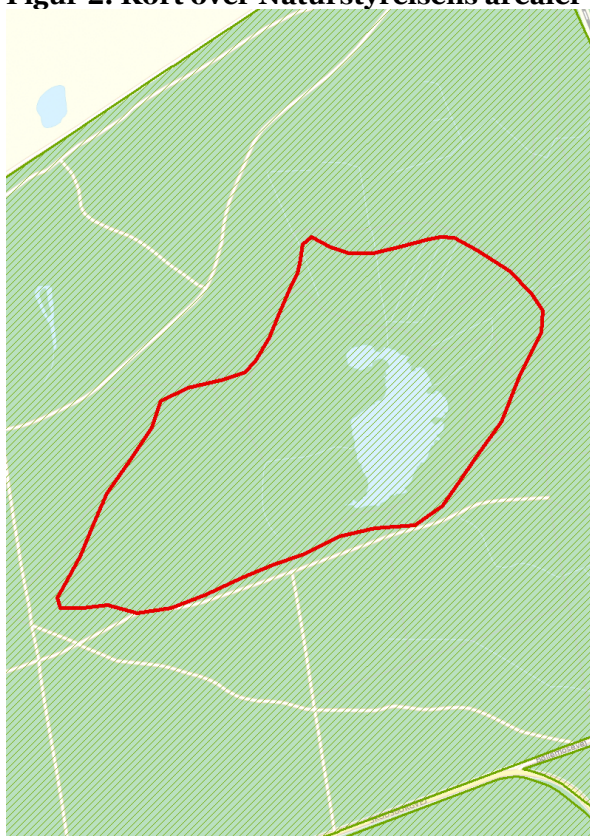
Området ligger ca. 10 km nord for København, der er offentlig adgang og arealet er velbesøgt og anvendes blandt andet til undervisning og forskning.

Bøllemosen har oprindeligt været en højmose, men fremstår i dag som følge af tørvegravning og andre forstyrrelser som et grundvandspåvirket ekstremfattigkær.

Der har ikke været gravet tørv i Bøllemosen siden 1. verdenskrig, og området er i dag et meget fint eksempel på på forskellige successionsstadier fra sø til skovbevokset mose.

For en uddybende beskrivelse af Natura 2000-området, herunder præsentation af udpegningsgrundlaget for området, henvises til [Natura 2000-planen](#). På SVANAs hjemmeside kan der også findes forklaring af begreber mv.

Figur 2: Kort over Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området.

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

Hele området er ejet og drevet af Naturstyrelsen.

Tabel a: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	naturtype	Total
7140	Hængesæk	2,0
Hovedtotal		2,0

3. Status for gennemførelse og erfaringer fra 1. plejeplanperiode

Plejeplanen for 1. planperiode omfattede enkelte plejetiltag hvilket omfattede ophør af vedligeholdelse af dræn der afvander hængesækken, samt enkelte rydninger af opvækst.

Naturstyrelsen har gennemført en evaluering i form af en statusopgørelse og overvejelser om hvilke erfaringer, der kan drages af første planperiode. Med baggrund i denne evaluering kan Naturstyrelsen konkludere, at de planlagte indsatser er gennemført i plejeperioden for Naturstyrelsens arealer og at disse indsatser har bidraget positivt til opfyldelse af Natura 2000-planens målsætninger.

Tabel b: Status for gennemførelse af plejeplanens mål for 1. planperiode 2009-2015.

Gennemførte indsatser (antal)	2	Gennemførte indsatser (areal)	20 ha	100 %
Ikke-gennemførte indsatser (antal)	1	Ikke-gennemførte indsatser (areal)	2 ha	75 %

Tabel c: Oversigt over konkrete indsatser der ikke er gennemført med begrundelse

Natur type	Naturtype navn	Plejemål	Plejetiltag	ha	Begrundelse for manglende gennemførelse
7140	Hængesæk	Naturtype-bevarende pleje	Rydning af opvækst	2	Rydningen blev ikke gennemført pga. nedprioritering, ift. andre driftsopgaver. Tiltaget gennemføres i 2. planperiode, Natura 2000-planens mål opfyldes på trods af den manglende gennemførelse i 1. planperiode

Generelle bemærkninger og konkrete erfaringer i forhold til 1. generations plejeplanlægning

Generelle bemærkninger

Området er velbesøgt og der er mange interesser i området. Færdsel på hængesækken efterlader spor, som kun meget langsomt regenereres.

Der er på enheden opmærksomhed at designe muligheder for både at opleve mosen og samtidig øge beskyttelsen af mosen, og lave en samlet plan for friluftsfaciliteter omkring mosen.

• Konkrete erfaringer

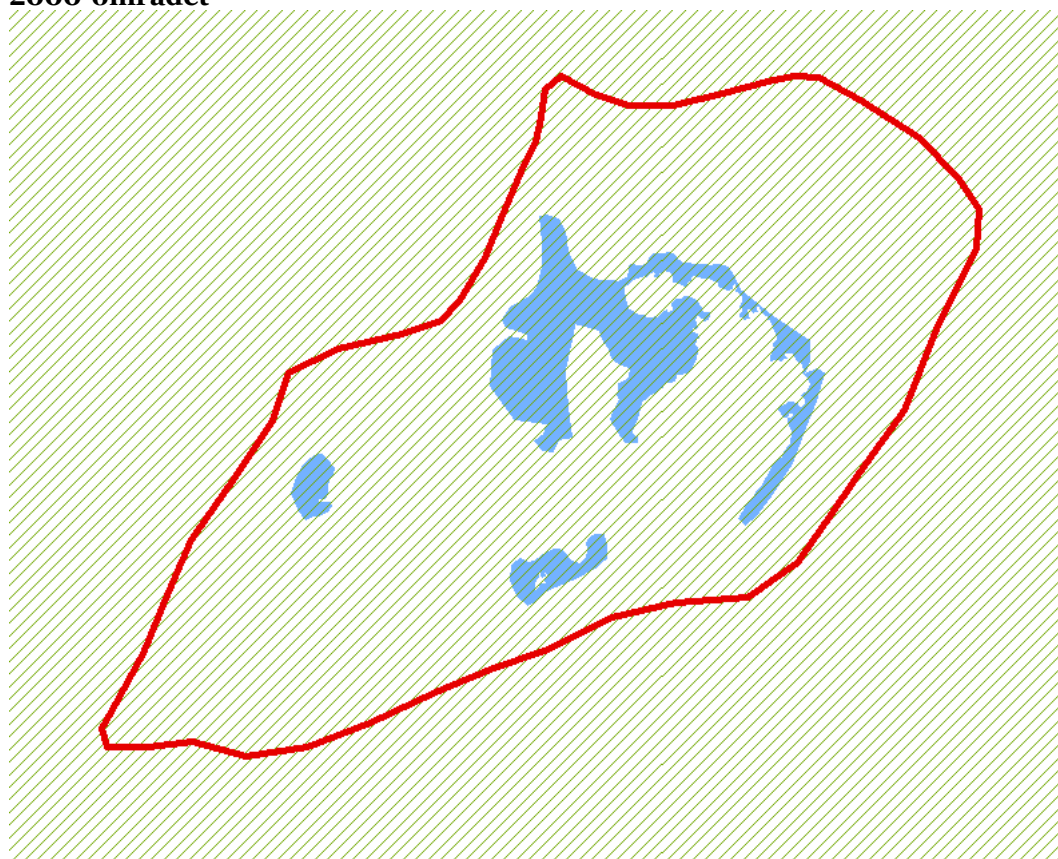
Drænet ved Bøllemosen har været mere eller mindre lukket, og har således givet begrænset afledning af vand. Dette har ført til, at vandstanden er steget 60 cm i perioden. Det har gjort enheden opmærksom på, at yderligere stigning vil være uhensigtsmæssig for de eksisterende publikumsfaciliteter i området (stier mm), og kan medføre betydelige udgifter i forhold til at skulle omlægge færdsel ved flytning af stier og faciliteter. Enheden vurderer, at det vil være kritisk for de øvrige interesser, hvis vandstanden stiger yderligere.

- Det manglende dræn havesuden resulterer i, at den nedstrømsbeliggende mose tørrer ud, hvilket er uhensigtsmæssigt.
- Det er mere ønskeligt, hvis afvandingen foregår kontrolleret, så vandmængden holdes mere eller mindre konstant, og samtidig bevarer naturtypen og holder arealet konstant.
- Det vil også være ønskeligt at overveje hvordan færdslen i området dels kan sikre god publikumsadgang og dels sørge for beskyttelse af mosen og hængesækken.

4. Mål og plejetiltag

Figur 3: Oversigt over lysåbne naturtyper og planlagte indsatser i Natura 2000-området

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal
- Lysåbne habitatnaturtyper med planlagt indsats
- Lysåbne habitatnaturtyper uden planlagt indsats

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger. I Natura 2000 planens indsatsprogram er der angivet en række generelle men ingen områdespecifikke retningslinjer. At der ikke er nogen områdespecifikke retningslinjer for dette natura 2000 område betyder at der som udgangspunkt ikke iværksættes nye tiltag. Målsætningerne opfyldes alene ved at eksisterende plejetiltag videreføres.

I dette afsnit beskrives Naturstyrelsens *mål* for de ovenstående lysåbne naturtyper i denne planperiode. Der kan være flere mål for et givent areal med en naturtype.

Desuden præsenteres de typer af *plejetiltag*, som Naturstyrelsen vil anvende på baggrund af Naturstyrelsens erfaringer og bedste viden om naturpleje, der blandt andet omtales i det vejledende

indsatskatalog for N2000-plejeplanlægning for lysåbne naturtyper, Skov- og Naturstyrelsens Naturplejestrategi (1999), Naturstyrelsens plejebog om 'Græsning og høslæt i naturplejen', Naturstyrelsens plejebogsserie for henholdsvis overdrev, ferske enge, søer, strandenge, hede, mose, små vandhuller samt Naturstyrelsens Naturportal.

På et areal kan der forekomme mere end én slags plejetiltag.

Arealtallene i tabellerne udtrykker Naturstyrelsens vurdering af omfanget af de enkelte plejetiltag, der vil blive gennemført i plejeplanens periode. På Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000 findes links til kort med detaljerede oplysninger om mål og indsatser på lokalitetsniveau.

Plejemål og plejetiltag for lysåbne naturtyper

Der vil på de lysåbne naturtyper i dette Natura 2000-område blive foretaget *løbende* pleje, med henblik på opretholdelse af naturtypen i form af sikring af et vandstands niveau, hvor området med hængesæk forbliver stabilt, ved at sikre afløb som tidligere jf. nedenstående skema.

Vandshævningen i den forløbne planperiode er steget med 60 cm. For at forhindre yderligere stigning, af hensyn til omgivende stier og publikum, vedligeholdes det eksisterende dræn.

Der foretages endvidere *enkeltstående* indsats med henblik på lede færdsel af publikum af færdsel på mosen for at bevare muligheden for både at opleve mosen og samtidig øge beskyttelsen af mosen, ved at anlægge en boardwalk over mosen. Desuden foretages indgreb i form af rydning af bevoksning og birkeopvækst på hængesækken samt rydning af opvækst i den østlige del af området.

Tabel e: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	7140	Hængesæk	Sikring af naturtypen	0,1
			Naturtypebevarende pleje	1,9

Tabel f: Planlagte løbende plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	7140	Hængesæk	Sikring af vandstands niveau ved bibeholdelse af eksisterende dræn	Nyt	2,0

I tabel f er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Tabel g: Planlagte enkeltstående plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper
Areal omfattet af indsatsen (ha)

		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	7140	Hængesæk	Færdselsregulering ved anlæg/omlægning af sti	Nyt	1,7
Eksisterende habitatnatur	7140	Hængesæk	Rydning af opvækst	Nyt	1,7

I tabel g er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at:

- Naturtilstanden for naturtyper, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II er udviklingen areal og tilstand er stabil, mens tilstanden for naturtyper der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V er tilstanden i fremgang, således at der på sigt opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- Det samlede areal af naturtypen er stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.

Bilag

Bilag 1: Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N 138 Bøllemosen

Natura 2000 området Bøllemosen består af habiataområde nr. 122 og er et 20 ha stort areal beliggende i Jægersborg Hegn. Området består af en skovsø med hængesæk og birkeskov på tørvebund. Mosen er omgivet af skrænter bevokset med blandt andet nogle nåletræsbeplantninger. I områdets vestlige del findes en mindre hængesæk, der er isoleret fra det øvrige område af nogle højt liggende skovpartier.

Området ligger ca. 10 km nord for København, der er offentlig adgang og arealet er velbesøgt og anvendes blandt andet til undervisning og forskning.

Bøllemosen har oprindeligt været en højmose, men fremstår i dag som følge af tørvegravning og andre forstyrrelser som et grundvandspåvirket ekstremfattigkær.

Der har ikke været gravet tørv i Bøllemosen siden 1. verdenskrig, og området er i dag et meget fint eksempel på på forskellige successionsstadier fra sø til skovbevokset mose.

For en uddybende beskrivelse af Natura 2000-området, herunder præsentation af udpegningsgrundlaget for området, henvises til [Natura 2000-planen](#). På SVANAs hjemmeside kan der også findes forklaring af begreber mv.

Tabel I: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	naturtype	Total
7140	Hængesæk	2,0
Hovedtotal		2,0

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger. I Natura 2000 planens indsatsprogram er der angivet en række generelle men ingen områdespecifikke retningslinjer. At der ikke er nogen områdespecifikke retningslinjer for dette natura 2000 område betyder at der som udgangspunkt ikke iværksættes nye tiltag. Målsætningerne opfyldes alene ved at eksisterende plejetiltag videreføres.

I dette afsnit beskrives Naturstyrelsens *mål* for de ovenstående lysåbne naturtyper i denne planperiode. Der kan være flere mål for et givent areal med en naturtype.

Desuden præsenteres de typer af *plejetiltag*, som Naturstyrelsen vil anvende på baggrund af Naturstyrelsens erfaringer og bedste viden om naturpleje, der blandt andet omtales i det vejledende indsatskatalog for N2000-plejeplanlægning for lysåbne naturtyper, Skov- og Naturstyrelsens Naturplejestrategi (1999), Naturstyrelsens plejebog om 'Græsning og høslæt i naturplejen', Naturstyrelsens plejebogsserie for henholdsvis overdrev, ferske enge, søer, strandenge, hede, mose, små vandhuller samt Naturstyrelsens Naturportal.

På et areal kan der forekomme mere end én slags plejetiltag.

Arealtallene i tabellerne udtrykker Naturstyrelsens vurdering af omfanget af de enkelte plejetiltag, der vil blive gennemført i plejeplanens periode. I naturplejemarket der ligger som bilag til driftsplanen fremgår Naturstyrelsens vurdering af plejebehovet for de løbende samt enkeltstående plejetiltag, herunder med en angivelse af lokaliteten, en prioritering af tidsfølgen på plejetiltagene, naturtilstanden og plejebehovet.

Indsats for de lysåbne naturtyper

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for de lysåbne naturtyper på udpegningsgrundlaget. Indsatsen er beskrevet i 2 tabeller:

- Lysåbne naturtyper
- Planlagte udvidelser af naturtyperne

Tabel II: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	7140	Hængesæk	Sikring af naturtypen	0,1
			Naturtypebevarende pleje	1,9

Tabel III: Planlagte løbende plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	7140	Hængesæk	Færdselsregulering ved anlæg/omlægning af sti	Nyt	2,0

Tabel IV: Planlagte enkeltstående plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	7140	Hængesæk	Færdselsregulering ved anlæg/omlægning af sti	Nyt	1,7
Eksisterende habitatnatur	7140	Hængesæk	Rydning af opvækst	Nyt	1,7

I tabel III og IV er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at:

- Naturtilstanden for naturtyper, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II er udviklingen areal og tilstand er stabil, mens tilstanden for naturtyper der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V er tilstanden i fremgang, således at der på sigt opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- Det samlede areal af naturtypen er stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.

**Miljø- og
Fødevareministeriet**
Naturstyrelsen

Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl

www.nst.dk